

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת שעירת עבודה זרה

במדבר טו, כז-כט - (כז) ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז
עז בת שנתה לחטאת: (כח) וכפר הפה על הנפש השגגת בחטאה
בשגגה לפני ה' לכפר עליו ונסלח לו: (כט) האזרח בבני ישראל
ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה בשגגה:

פסקאות: מ - מא

[מ]

במדבר טו, כז-כח (כז) ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז
בת שנתה לחטאת: (כח) וכפר הפה על הנפש השגגת בחטאה
בשגגה לפני ה' לכפר עליו ונסלח לו:

מדוע הפרשה כולה בלשון נקבה, מלבד "לכפר עליו", בלשון זכר. ומדוע כתוב עוד
פעם "בחטאה בשגגה"

(טו, כז) ואם נפש אחת כו¹. והקריבה, כתב הפעולה בלשון נקבה.
על הנפש, בחטאה בשגגה כו'. לכפר עליו, בלשון זכר. על כרחך
על הכהן אמר, דביה כתיב וכפר. וזה מכוון הברייתא מנחות דף
עד, א מלמד שהכהן מתכפר על ידי עצמו. ועוין שם קט, א,
דאטי שפיר בחטאה בשגגה, פירוש, משלא חטא במזיד, זולת זה
החטא שהקרבן מובא עליו מימיו לעבודת גילולים, דאי לא הכי,
אין קרבנו ריח נחוח, יעוין שם. ודו"ק².

ששת, האם בשחיטה במזיד, שאינה עבודה, נפסל, ודרשו שם מנין
שבשוגג מכפר ולא במזיד, דדרשינן כאן שהכהן מכפר על עצמו, כנראה
לעיל, וכתיב וחטאה בשגגה, והאי קרא איירי בשגגת עבודה זרה, שהכהן
שגג בעבודה זרה, ועל זה כתיב בחטאה בשגגה, דדוקא אם חטאה בשגגה
מותר עוד להקריב, ולא אם חטא במזיד.

ובזה מיושב מדוע כתוב "בחטאה בשגגה", ללמד דדוקא אם חטא הכהן
בעבודה זרה בשגגה, ולא אם חטא במזיד. וכפל הכתוב "בשגגה", ללמד,
שמעולם לא היה עליו חטא של מזיד לעבודה זרה, אלא חטא בשגגה כלבד,
שאם היה עליו מעולם חטא עבודה זרה במזיד - אפילו זולת החטא הזה
בשגגה שעליו מביא קרבן - אין קרבנו לריח ניחוח. ומבואר הכל בסייעתא
דשמיא.

² תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע הפרשה כולה בלשון נקבה,
מלבד "לכפר עליו", בלשון זכר. ומדוע כתוב עוד פעם "בחטאה
בשגגה". ומכאן מקור לחז"ל, שכהן שחטא יכול להקריב בעצמו
קרבן לעצמו, לכן כתוב בלשון זכר "לכפר עליו", על הכהן הכתוב
לעיל בלשון זכר "וכיפר". ולכן כתוב עוד פעם "בחטאה בשגגה",
ללמד שמעולם לא חטא בעבודה זרה במזיד, דאם כן אינו יכול
בעצמו להקריב קרבן, דכבר נפסל לקרבנות.

[מא]

¹ [מ] (טו, כז-כח) - "כז) ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת
שנתה לחטאת: (כח) וכפר הפה על הנפש השגגת בחטאה בשגגה לפני ה'
לכפר עליו ונסלח לו" ע"כ. ויש לדקדק, דכל פעולת ההקרה נאמרה בלשון
נקבה, "והקריבה" "בחטאה בשגגה", אם כן מדוע כתוב אחרי כן בלשון
זכר "לכפר עליו" ונסלח לו".

והביאור בזה, דכאן מקור לדברי חז"ל במנחות (עד, א) דאמרו "מנין לכהן
שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה ת"ל כו' וכפר הכהן על
הנפש השוגגת בחטאה בשגגה, מלמד שהכהן מתכפר על ידי עצמו" ע"כ,
פירוש מנין שכהן שחטא בשגגה יכול להביא קרבן בעצמו לכפר על עצמו,
ויילפינן מהאי קרא. ופירש רש"י "בחטאה בשגגה מלמד וכו'. דהכי משמע,
וכפר הכהן על הנפש השוגגת, אפילו על נפשו של עצמו, וקאמר על חטאת,
אף על גב דאטי על חטא" עכ"ל הנה רש"י מפרש דעל הנפש השוגגת
משמעו גם על נפש של עצמו, ולא מובן מנין ללמוד שעולה גם על נפש
הכהן.

אבל לאור המבואר אתי שפיר, דמשינוי הלשון לזכר, בהכרח שעולה על
הכהן, דלעיל מיניה כתיב "וכפר" בלשון זכר, שזה הכהן, ועל זה כתוב
בלשון זכר "לכפר עליו", היינו על הכהן הנאמר לעיל, הנה מכוון בתורה
דרשת חז"ל.

ובזה יתיישב עוד דקדוק מדוע כתוב בפסוק כח "בחטאה בשגגה", הא כבר
כתוב "תחטה בשגגה", "הנפש השוגגת". והנה במנחות (קט, א) איתא,
דכהן שעבד עבודה זרה במזיד נפסל לעולם להקריב קרבנות לה', אבל אם
עבד עבודה זרה בשגגה מותר להקריב קרבן לה', [ונחלקו שם רב נחמן ורב

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מדוע כתוב "לכפר עליו"

(כח) לכפר עליו³. להוציא הספק, שהיה בדין, מה אם מצוות קלות הרי הוא חייב על ספקו, עבודת גילולים חמורה אינו דין שיהא חייב על ספקו, תלמוד לומר לכפר עליו להוציא הספק (ספרי). אפשר, דסתם ספרי רבי שמעון (סנהדרין פו, א), ורבי שמעון

חטאת או מביא עולה. ומקשה הש"ס, והרי יש היכר בין עולה לחטאת, שעולה זכר וחטאת נקבה, ומתריך, דאם מביא חטאת כבשה, אין היכר, שמקום הערוה מכוסה באליה, ואין ניכר אם היא נקבה או זכר. ומקשה הש"ס, והרי אם מביא שעירה שאין לה אליה ניכר שהיא נקבה, ומתריך שהוא בייש את עצמו והיה יכול להביא כבשה, לכן אין אנו חוששין לו. ומקשה הש"ס והרי חטאת דעבודה זרה שהתורה קבעה שתהיה דוקא שעירה, אם כן יתבייש בזה שמביא חטאת, ומתריך הש"ס, שכיון ששגג בעבירה כל כך חמורה של עבודה זרה, ראוי באמת שיתבייש כדי שהבושה תכפר עליו. ע"כ תוכן דברי הגמרא.

הנה מבואר, שהטעם שהתורה קבעה לחטאת עבודה זרה שעירה, הוא כדי שיתייבש ויתכפר לו, כי עבודה זרה עבירה חמורה מאוד, והשתא, אם מביאין שנים חטאת שעירה אינם מתביישים, וכיון שלבו גס לא מתכפר לו, לכן בעבודה זרה הקפידה תורה שלא יביאו שנים קרבן אחד, וכל זה נלמד מוכפר עליו, ורבי שמעון בספרי הולך לשיטתו בכריתות, ולשיטתו בסוטה. והוא ממש כפתור ופרח.

ומדברי הרשב"א בשו"ת סימן תקנג, מבואר שמפרש את הספרי בדרך אחרת לגמרי, דבא למעט אשם תלוי שבא על הספק בחטא של עבודה זרה, ולשיטתו כך ביאור הספרי, "לכפר עליו", דוקא כפרה ודאית ולא אשם תלוי, שאם מסתפק אם עבד עבודה זרה אין מביא אשם תלוי, דהיינו אומרים קל וחומר, אם על שאר עבירות קלות מביא על ספקו, היינו אשם תלוי, עבודה זרה החמורה אינו בדין שיביא אשם תלוי, תלמוד לומר וכיפר עליו. ונשאל הרשב"א על זה שלא מצאנו בתלמוד שאין אשם תלוי בעבודה זרה, ואיך יתכן שסתם ספרי אינו מוזכר בתלמוד, והשיב לו הרשב"א, דבאמת כונת הספרי רק למעט אשם תלוי מכהן משיח שחטא בעבודה זרה ולא בכל ישראל, ומצאנו בתלמוד שאין כהן משיח מביא אשם תלוי בעבודה זרה בסנהדרין סא, ב. וכל זה דוחק בפשט הספרי, דלא מוזכר שם שמדבר מכהן משיח. ועוד, דכתוב שדרשו הספרי לא איירי בכהן משיח. אבל לאור המבואר לעיל בביאור הספרי הוא מיושב היטב. ומבואר בסייעתא דשמיא.

[מא]

(טו, כח) וְכַפֵּר הַפֶּהן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בְּחֻטָּאָה בְּשִׁגְגָה לְפָנַי ה' לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ:

³ [מא] (טו, כח) "וְכַפֵּר הַפֶּהן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשֹּׁגֶגֶת בְּחֻטָּאָה בְּשִׁגְגָה לְפָנַי ה' לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ" ע"כ. יש לדקדק, מה בא הכתוב ללמד ביתור הלשון "לכפר עליו". וכבר עמדו בזה רבותינו בספרי (פסקא קיב) וז"ל "וכפר עליו, להוציא את הספק, שהיה בדין, ומה אם מצוות קלות הרי הוא חייב על ספיקו, ע"ז חמורה אינו דין שיהא חייב על ספיקו, ת"ל וכפר עליו להוציא את הספק" ע"כ. ודברי חז"ל צריכים ביאור, מה הכונה דאינו חייב על הספק, וכי ספק עבודה זרה מותר, ומה הפירוש מצות קלות שחייב על ספקו, וכי יכול להביא חטאת מספק.

אבל הביאור בזה, דהנה נחלקו בכריתות (כג, א) רבי שמעון ורבי יוסי בדין שנים שעשו בין שניהם חטאת אחד, כגון שהיתה חתיכה של חלב וחתיכה של שומן, ושניהם אכלו כל אחד חתיכה אחת, דרבי שמעון סובר שכיון שבין שניהם חייבים ודאי חטאת אחת, יביאו חטאת אחת על שם שניהם, ויעשו תנאי, אם אני חייב חטאת תהיה שלי, ואם אתה חייב תהיה שלך, ורבי יוסי סובר שכל חטאת שבאה על חטא, אין שנים מביאים אותה.

ועל פי זה יתבאר הכל, דהנה אמרו חז"ל בסנהדרין (פו, א) דסתם ספרי רבי שמעון, אם כן רבי שמעון בספרי הולך לשיטתו, שחטאת באה על שם שניהם אפילו אין ידוע מי החוטא, דאף על פי דכתיב (ויקרא ד, כח) או הודע אליו חטאתו, סובר רבי שמעון דספק ידיעה כידעיה ודאית. וזה ביאור הספרי, דבא הכתוב ללמד, שאף על פי ששנים מביאים חטאת בספק, הני מילי בעבירות קלות, היינו בשאר חטאות, אבל עבודה זרה שהיא חמורה ביותר, לא התירו להביא שנים יחד, כגון שאם הם שניהם, ואחד מהם השתחוה לעבודה זרה, ואינו יודע מי הוא, סלקא דעתך אמינא שמביאים שניהם חטאת אחד, קא משמע לן דלא, רק זה מביא אשם תלוי, וזה אשם תלוי.

והטעם של רבי שמעון דעבודה זרה אין מביאין שנים, יבואר על פי מה שאמר רבי שמעון עצמו בסוטה לב, ב, והולך לשיטתו בזה, גם כן דאיתא שם, אמר רבי שמעון בר יוחאי מפני מה תיקנו תפילה בלחש כדי שלא לבייש עוברי עבירה, והראיה לזה, שהרי התורה קבעה מקום לחטאת בצפון ובאותו מקום קבעה מקום לעולה הבאה בנדבה, כדי שלא ידעו אם מביא

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

פרשת כרת דעבודה זרה

במדבר טו, ל - לא, ל-לא - (ל) והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה: (לא) פי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הפרת תפירת הנפש ההוא עונה בה:

פסקאות: מב - מז

[מב]

(טו, ל-לא) - (ל) והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה: (לא) פי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הפרת תפירת הנפש ההוא עונה בה:

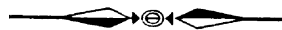
מדוע כתוב "עוונה בה"

(טו, ל-לא) והנפש אשר תעשה ביד רמה כו' הכרת כו' עונה בה⁵. הוא על דרך שפרש"י על (ויקרא כ, ט) דמיהם בס, הם גרמו

סובר כריתות כג, א שניהן מביאים חטאת אחד, דאף על גב דכתיב (ויקרא ד, כח) או הודע אליו חטאתו, ספק ידיעה כידיעה ודאית, עיין שם היטב, הכא שאני בעבודה זרה, שאם שניהם, אחד מהם השתחוה לעבודה זרה ואינו יודע מי הוא, סלקא דעתך אמינא שמביאים שניהם חטאת אחד, קא משמע לן דלא, רק זה מביא אשם תלוי, וזה אשם תלוי. וטעמו כדאמר רבי שמעון בר יוחאי במסכת סוטה דף לב, ב מפני מה תיקנו תפילה בלחש כדי לא לבייש עוברי עבירה, שהרי לא חילק הכתוב מקום בין חטאת לעולה כו' והאיכא חטאת נקבה עולה זכר, התם מיכסיא באליה. תינח כבשה, שעירה כו' התם כו' חטאת דעבודת אלילים לא סגי דלאו שעירה כו' התם ניכסף וניזל כי היכי דניכפר ליה. ואם כן כיון שהיה לו ספק אם הוא חטא או חבירו, אינו מכסף, ולבו גס עליו ולא נתכפר ליה. כן נראה לי לפי חומר הדבר. [שוב ראיתי שנשאל על זה הרשב"א בשו"ת סימן תקכג ונדחק בזה, עיין שם]. ודו"ק⁴.

⁴ תמצית דבריו: הטעם שכתוב "לכפר עליו", על פי הספרי, בא ללמד, שאף על פי שלפי רבי שמעון, שנים שאחד מהם חייב חטאת, כגון חתיכה אחת של חלב ואחת של שומן, ושניהם אכלו כל אחד חתיכה אחת, מביאין יחד חטאת אחד, בתנאי, שמי שחייב תהיה החטאת על שמו, לפיכך הוה אמינא שאם בחטאת קלה מביאין יחד, קל וחומר בחטאת של עבודה זרה, לפיכך כתוב לכפר עליו, דדוקא אם מכפר ודאי ולא בספק, שאם אחד מהם שגג בעבודה זרה, אין מביאין חטאת לכפר על אחד מהם. והטעם מבואר בפנים.

[מב]

⁵ [מב] (טו, ל-לא) - (ל) והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה: (לא) פי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הפרת תפירת הנפש ההוא עונה בה" ע"כ. ויש לדקדק, מה בא הכתוב ללמד במה שכתב "עונה בה". ונראה בזה, על דרך שפירש רש"י את

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(בתורה), פירוש, שאף אם העון רק בקרבה, בפנימיותה, הוא במחשבה, גם כן תשא עונה ותכרת. ולכן אמר הגמ' סנהדרין דף סה, א שאני מגדף שכן ישנו בלב, ועיין רש"י שם, ופירוש, דעל מחשבת הלב חייב, ולכן לא מהני חרטה תוך כדי דיבור (נדריס פז, א), ועיין תוס' בבא בתרא קכט, ב. ולפי זה ניחא, דכיון דבאמת אילו ידעו בית דין מחשבה בלב, היו צריכים להמית אותו אף במחשבה, וכמו שנכרת. ודו"ק⁶.

וכל זה כתוב בפסוק "עונה בה", היינו העון הוא מה שהוא במחשבת הלב, לכן עקימת שפתים אינה מעשה, כי היא לא החיוב, אלא הגילוי על מה שחושב בלב.

ובזה מבואר מה הטעם אמרו בנדרים (פז, א) דבמגדף אינו יכול לחזור בו תוך כדי דיבור, ופירושו התוס' בבבא בתרא (קכט, ב ד"ה חוץ) "שא"ל אלי אתה וחזר תוך כדי דבור דלא מהני מירי", והטעם הוא, דכיון שהעון הוא המחשבה, כיון שגילה דעתו מה בלבו מה יועיל חזרה בפה כבר גילה מה שבלו ועל הלב הוא נענש.

[א. ה. ובזה מבואר לעומק, מדוע בעבודה זרה הקדוש ברוך הוא מעניש על מחשבה כמעשה. לא רק כי עבודה זרה היא חמורה, אלא מפני שבעבודה זרה, המחשבה היא העבירה, אלא שאי אפשר להעניש על מחשבה, כי אין בית דין יודע מחשבות, אבל באמת המחשבה היא העבירה, ולא בגלל שמחשבה כמעשה, אלא בגלל שמחשבת עבודה זרה היא העבירה. והטעם שמחשבת עבודה זרה היא עבירה, דלא ככל המצוות, זה נתבאר לעיל, שכיון שכל העבירות יסודן בנטייה הבהמית שנקנית לאדם מבית אביו וכדו', אינו נענש על נטיית לבו, היינו על מחשבתו, אבל מושכל של עבודה זרה, זו אשמה אישית שלו, לכן נענש על רוע מחשבתו שקה לעצמו ולא קיבלו. נמצא ששני הפירושים משולבים זה לזה, ומשלימים זה לזה, ככפתור ופרח] ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁶ **תמצית דבריו: הטעם שכתוב עוונה בה, א. ללמד שהנפש עצמה אשמה בעון עבודה זרה ולא מישוהו אחר, שכל החטאים הם מכח של הנפש הבהמית שמושכת את האדם לכל מיני תאוות, כגון תאוות גשמיות או כעס או פחד קנאה נקמה וכו', וכל העבירות שבתורה שורשן בנפש הבהמית, והרבה פעמים מקבל אדם תאוות הללו מהבית בו נולד, מהוריו או מהחיים הקשים שהיו לו, אבל לעבוד עבודה זרה, אין לזה שורש בטבע התולדה של הנפש**

עצמם למיתה. עיין שם, כן הכא, שכל חטא בא מן התגברות התאוה, או מן התגברות הכעס, או מן הפחד, אבל לעבוד עבודה זרה, או לברך השם, אין לזה שורש בטבע התולדה, רק רוע השכל ושגיונו. לזה אמר, כי היא היתה בעצמה לזה העון סיבה, לא ענין מושרש בהולדה. ויתכן לומר על פי מה דאמרינן בקדושין דף מ, א שכל העבירות אינן מצטרפות מחשבה למעשה, רק בעבודה זרה, משום דכתיב (יחזקאל יד, ה) למען תפוס את בית ישראל בלבם יעוין, לכן כתיב עונה בה במפיק ה"א, כמו שכתוב [בתוכה]

טבעית בהמית שנמשכת לזה. ויסוד גדול זה בא הכתוב ללמד, דכתיב "עונה בה", ללמד שהנפש בעצמה, היא הסיבה לעון עבודה זרה, ולא ענין מושרש בהולדה.

ויתכן לפרש בדרך אחרת הא דכתיב עונה בה, על פי מה דאמרו חז"ל בקידושין (מ, א) שכל העבירות אין מצטרפות מחשבה למעשה חוץ מעבודה זרה, שמצטרף מחשבה למעשה, דכתיב ביחזקאל (יד, ה) "לְמַעַן תִּפְּשׂוּ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם", לכן כתוב עונה בה, במפיק ה"א, ללמד שהעון הוא בתוכה [א. ה. בנדפס: בתורה. והוא טעות סופר, ובכתב יד כתוב בתוכה]. פירוש, שאף אם העון הוא רק בקרבה, בפנימיותה, דהיינו שהוא רק במחשבה, גם כן תשא עונה ותכרת.

ועל פי זה יתבאר עוד מה שאמרו בסנהדרין (סה, א) שהמשתחוה לעבודה זרה נחשב כפיפת הקומה למעשה, והוא לאו שיש בו מעשה, ומגדף נחשב ללאו שאין בו מעשה, אף על פי שיש עקימת שפתים. וההבדל ביניהם אומר הש"ס, ששונה מגדף "שכן ישנו בלב", ופירש רש"י וז"ל "הואיל וישנו בלב. עיקר חיוב הבא עליו תלוי בלב, שמתכוין לברך השם, שאפילו מברך את השם כל היום ואין בלבו כלפי מעלה, אלא שהעלה את השם לדבר אחר ומכנהו בשם המיוחד ומקללו, אינו מתחייב "עכ"ל רש"י. ולכאורה יש להקשות טובא, מכל מקום, הא חיוב מגדף הוא על מה שמוציא בפיו, והיינו עקימת שפתים, ומה בכך שצריך להיות תנאי בלב שמתכוון כלפי מעלה, סוף סוף הלאו הוא על עקימת שפתים, ועקימת שפתים היא מעשה כפיפת קומה.

אבל לאור המבואר, דעונה בה היינו במחשבה, באמת הכרת והעון הוא המחשבה, ולא זה שמוציא בפיו, ואם בית דין היו יודעים מה חושב בלבו, היו צריכים להמית אותו על המחשבה, כי המחשבה היא המחייבת מיתה, אלא שאין יודעים מה מחשבתו, לכן צריך להוציא בפיו, והוצאת פיו אינה אלא גילוי מה שחושב בלבו, ונענש על מחשבת הלב, ולא על הוצאה בפיו,

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

(טו, לא) פִּי דְבַר ה' בָּזָה וְאֵת מִצְוֹתוֹ הִפְרָה תִּפְרֹת הַנֶּפֶשׁ הִהוּא

עֲוֹנָה בָּהּ:

עוד טעם מדוע כתוב עוונה בה

(טו, לא) הכרת כו' עונה בה⁷. יתכן, כי עדים זוממין אמר בתורת

כהנים (ויקרא, דבורא דחובה, פרשה א תחילת פרק א, אות א-ב)

ומדוע כתב רבינו טעם שכלפי שמיא גליא, (וראיית שתמיה זאת תמה הג"ר שמואל חיים דומב שליט"א). ונראה בזה דנפקא מינא בזה הוא, דזה שיש עליו פסק דין שעבר עבירה שיש בה כרת נפסל לעדות אפילו שאין מלקות (חושן משפט לד, ב סמ"ע שם ס"ג), לפיכך אם העידו עליו שעבר עבירה שיש בה כרת, נפסל לעדות, והוא אמינא דחייבים העדים כרת, דהרי רק זממו שיהיה לו את ההגבלות של כרת, וזה זמם ולא עשה, וכן לענין זה צריך עדות, קא משמע לן קרא, דאף על פי שזממו לפוסלו לעדות, מכל מקום, כיון שעון כרת כלפי שמיא גליא, אי אפשר לחייבו כרת, כי לא זמם לענוש אותו כרת, אלא רק את ההשלכות שיבואו על ידי זה. כך כנראה לין. אבל מגדף תנן בסנהדרין (נו, א) "בכל יום דנין את העדים בכינוי יכה יוסי את יוסי, נגמר הדין לא הורגין בכינוי אלא מוציאין כל אדם לחוץ, שואלין את הגדול שביניהן, ואומר לו אמור מה ששמעת בפירושו, והוא אומר והדיינין עומדין על רגליהן וקורעין ולא מאחין, והשני אומר אף אני כמוהו, והשלישי אומר אף אני כמוהו" ע"כ, אם כן העדים הזוממין גדפו את השם יתברך, והוא אמינא דיש להם כרת לעולם הבא, מלבד מה שנהרגים על זה שזממו להורגו, לפיכך כתיב "הִפְרָת תִּפְרֹת הַנֶּפֶשׁ הִהוּא עֲוֹנָה בָּהּ" ללמד, שהכרת הוא רק בנפש החוטאת ולא בעדים הזוממין.

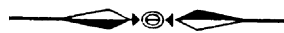
והטעם שאין להם כרת, הרי במציאות גדפו את השם, ומה ההבדל בין עדים הללו למגדף את השם, שכיון שהעידו שקר הרי ממש גדפו את השם, ואף על פי שהם מומתין, וכל המומתין מתודין ויש להם חלק לעולם הבא, מכל מקום הם מתוודים על זה שהזימו, ולא על הגידוף, ונהרגים על ההזמה, והוא אמינא דעל הגידוף חייבים כרת, אבל הטעם הוא, כיון שלא התכוונו לגדף אלא לרצוח את נפש שונאו, ועל זה שביקשו לרצוח אינם חייבים כרת, כיון דמתודין לפני מיתתן ככל הממותין דאיתא בסנהדרין (מג, ב) דהם מתוודים ויש להם חלק לעולם הבא.

[א]. ויש לדקדק בלשון רבינו שכתב "ונמצא דעבירה השניה מצלת כו" היה לרבינו לכתוב 'ועל העבירה השניה אין חייב', דלא העבירה השניה מצלת מכרת של מגדף, אלא זה שאין כוונתו לגדף אלא לרצוח נפש חבירו, ואין לומר דכוונתו, דבגלל שמקבלים מיתה על שזממו, זה פוטרן מכרת,

[מג]

הבהמית, אלא רק רוע השכל ושגיונו, ואין לזה משיכה טבעית בהמית שנמשכת לזה. ב. ללמד שבאמת העונש הוא על המחשבה, והמעשה הוא רק גילוי על המחשבה, לכן כתוב עוונה בה, היינו העון הוא המחשבה, ועליו באמת נענשים. מהטעם הנ"ל. לכן רק בעבודה זרה הקב"ה מעניש על המחשבה, כי המחשבה היא היא העבירה. אבל לא נענש אדם על משיכה בהמית שיש לו, שזו אינה אשמתו.

[מג]

⁷ [מג] (טו, לא) פִּי דְבַר ה' בָּזָה וְאֵת מִצְוֹתוֹ הִפְרָה תִּפְרֹת הַנֶּפֶשׁ הִהוּא עֲוֹנָה בָּהּ. עוד טעם יש לומר מדוע כתוב "עונה בה" [עיין פסקא מב], דהנה בתורת כהנים (ויקרא, דבורא דחובה, פרשה א תחילת פרק א, אות א-ב) מבואר, דחייב קרבן חטאת תלוי בכרת, דילפינן מעבודה זרה שיש בה במזיד כרת ובשוגג קרבן, כך רק מי שיש במזיד כרת יש בשוגג קרבן, ועדים זוממין אין להם כרת אם הזימו במזיד וידעו שיש איסור הזמה, כך בשוגג שהעידו בשגגה בהזמה אין מביאין קרבן, ולא מבואר שם הטעם מדוע אין לעדים זוממין כרת על עדותן.

[א. ה. אבל יש לדקדק בדבריו: א. והרי כרת הוא עונש שנעשה מיד שעושה את העבירה, ואם מעידים שחייב כרת, הרי זה כאשר עשה ולא כאשר זמם, ואין עד זומם חייב אם כבר נעשה. ב. מה שייך עדות לעניין כרת, והרי הוא עונש משמים בלא עדות כלל, שכל העובר עבירה שיש בה כרת, חייב כרת בלא עדות, אם כן לא שייך כלל זמן לענין כרת, ואם אין זמם אין עונש,

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

דהו ככל המומתין דמתודין (סנהדרין מג, ב), ויש להם חלק לעולם הבא. ודו"ק⁸.

[מד]

(טו, לא) פ' דבר ה' בְּזֶה וְאֵת מִצְוֹתוֹ הִפְרַת תְּפִירַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֲוֹנָה בָּהּ:

מדוע כתוב הכרת תכרת, עוונה בה

(טו, לא) שבועות יג, א? ורבנן הכרת בעולם הזה, תכרת לעולם הבא, עונה בה שאם עשה תשובה ומת מיתה ממרקת. ובתוס'⁹

עבירות חמורות אלו, ומוזה לומד רבי, ששאר עבירות מכפר יום כיפור אפילו לא עשה תשובה, דדוקא על עבירות אלו כתוב עונה בה. וג' העבירות הן כדלהלן "כי דבר ה' בזה, זה הפורק עול ומגלה פנים בתורה. ואת מצותו הפר, זה המפר ברית בבשר" ופירש רש"י וז"ל "דבר ה' בזה זה הפורק עול - שביזה דיבור ראשון שאמור בסיני אנכי ה' אלהיך (שמות כ) שלא שמעו אותו אלא מפי הגבורה: ומגלה פנים - מדאפקיה קרא בלשון בזיון, וזה בזה דברי תורה הוא: זה המיפר ברית בבשר - שהיא מצוה יחידית" עכ"ל. הנה מבואר, דלרבי כל העבירות שבתורה יום כיפור מכפר גם בלא תשובה, אבל ג' עבירות החמורות מתכפרות רק לאחר יום כיפור, ורק אם עשה גם תשובה.

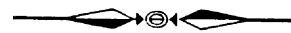
אבל רבנן סוברים שכל העבירות אין מתכפרים ביום כיפור בלא תשובה, ולדבריהם קשה מדוע כתוב דוקא בג' עבירות אלו עונה בה, דמשמע שרק עבירות אלו צריך תשובה, ומפרשים רבנן, דתכרת, אין הכונה לאחר יום כיפור, אלא לאחר מיתה, שגם לאחר מיתה תכרת על ג' עבירות אלו אם לא עשה תשובה, ואין יום כיפור ומיתה מכפרת על ג' עבירות אלו אם עונה בה שלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה ויום כיפור ומיתה אז מתכפר, אבל בשאר מצוות אין צריך עונה בה, דיום כיפור ומיתה בלבד מכפרים, בלא תשובה, זה ביאור הסוגיא על פי פירוש רש"י.

וביזמא (פה, ב) תנן "מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה", ואומר הש"ס נימא דלא כרבי, דלפי רבי יום כיפור מכפר גם בלא תשובה, וכתבו התוס' בשבועות (שם) שהקשה הר"ש מדרידיוש, הא כרבנן נמי לא אתיא, דהא בשאר עבירות לרבנן מיתה ויום כיפור מכפר בלא תשובה, דעונה בה הוא רק על ג' עבירות דאין מתכפרים אפילו במיתה ויום כיפור, אלא

שאינ בהם קרבן, לפי שאין בהם כרת, מפני שבכרת לא שייך כאשר זמם, משום דבידי שמים, קמי שמיא הוי גליא דשקר מעידין, אולם במגדף, הלא העדים אמרו (סנהדרין נו, א) בשקר יכה יוסי כו' והשומעים קרעו בגדיהם, הוי אמינא כיון דנזדממו, נמצא, דהם גדפו השם יתברך, והוי אמינא, דחייב של הכרת תכרת לעולם הבא איכא עלייהו, ואין להן חלק לעולם הבא, לכן אמר דעונה בה, ולא בעדיה הניזומין, רק מיתה חייבים כדון רוצח, דאין עליהם דין מגדף, שלא כווננו לגדף, רק לרצוח נפש שונאו, ונמצא דעבירה השניה מצלת אותן מכרת לעולם הבא,

דאם כן למה כתב דאין עליהם דין מגדף כו'. ואפשר שהוא"ו היא לא וא"ו החיבור, אלא חילוף, ונותן עוד טעם, למה אין להם כרת א' שכווננו לרצוח נפש, ב' ואם תאמר דמכל מקום שם מגדף עליהם, הרי הם מומתין, ואפילו שמתים על עבירה אחרת, מכל מקום כל המומתין יש להם חלק לעולם הבא. וצ"ע בזה].

⁸ תמצית דבריו: עוד טעם שכתוב עונה בה, ללמד, שהעדים שהזימו שגידף, כיון שצריכים להעיד ולומר בגידוף שם השם, הוה אמינא שחייבים כרת על עדותם, שהרי גדפו את השם, ואע"פ שאין כרת לעדים זוממין, היינו טעמא כיון שכלפי שמיא גליא שההוא לא חייב כרת, אבל במגדף שגדפו, הוה אמינא שחייבים כרת, קמ"ל קרא עוונה בה, ולא בעדים זוממין.

[מד]

⁹ [מד] (טו, לא) פ' דבר ה' בְּזֶה וְאֵת מִצְוֹתוֹ הִפְרַת תְּפִירַת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא עֲוֹנָה בָּהּ ע"כ. יש לדקדק, מה הוא כפל הלשון "הכרת תכרת", ומדוע כתוב "עונה בה". ומה הוא אריכות הלשון "כי דבר ה' ביזה". ונחלקו בשבועות (יג, א) רבי ורבנן בביאור האי קרא, רבי סובר דדבר ה' בזה, הם ג' עבירות חמורות כדלהלן, ועליהם נאמר כפל הלשון הכרת תכרת, ללמד שיכרת לפני יום כיפור וגם לאחר יום כיפור, דהיינו, שאין יום כיפור מכפר עליהם, וכתוב עונה בה, ללמד שאין יום כיפור מכפר עליהם, דוקא אם עונה בה, היינו שלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה, יום כיפור מכפר אפילו על ג'

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו הריני נוטלה ממך, תנא דבי ר' ישמעאל משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ ואמר לו, אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו הריני שורפה לפניך" ע"כ.

ויש לבאר מדוע רבי שמלאי דרש בלשון "ואם לאו הריני נוטלה ממך", ורבי ישמעאל בלשון "ואם לאו הריני שורפה לפניך". ונראה בזה, דהנה צריך ביאור מדוע מיתה טבעית מכפרת, אבל הטעם בזה הוא, שהנשמה לפני בואה לעולם הזה הייתה חלק כללות נשמות ישראל שמחוברים לה' יתברך, מקור הטהרה, ולאחר מיתתה באה לשורשה לכללות נשמות ישראל לחסות תחת כנפות השכינה, וזה מטרתה, כמו שאמרו בספרא (שמיני פרשה ט תחילת פרק יא אות ז) "ומה מים שהם חוזרים לידי אביהן לטהר ממשכירים את הזרעים, משקים שאין חוזרים לידי אביהן לטהר אינו דין שמכשירים את הזרעים", מבואר שהטעם שמים מטהרים בזריעה, הוא מפני שחוזרים לידי אביהן, שבתחלה היו מחוברים לידי אביהם ועכשיו נעשו גם כן מחוברים, ולכן מועיל השקה רק למים ולא לשאר משקים, כמו שפירש רבינו בחידושי למסכת חולין, ומטעם זה גם נשמות ישראל שחוזרים לשרשן מטהרים שבאו לכללות נשמות בני ישראל.

והנה לעיל נתבאר דנחלקו רבי ורבנן, דלרבי יום הכיפורים ומיתה מכפרים בלא תשובה, ולרבנן מכפרים רק עם תשובה, ויש להוכיח שרבי ישמעאל סובר כרבנן, דהנה תניא בספרי (פיסקא קיב) ומובא גם בסנהדרין (סד, ב) וז"ל "הכרת תכרת הנפש ההיא, הכרת בעולם הזה, תכרת לעולם הבא דברי ר' עקיבא, אמר לו ר' ישמעאל לפי שהוא אומר ונכרתה הנפש ההיא, שומע אני שלש כריתות בשלשה עולמות מה ת"ל הכרת תכרת הנפש ההיא, דברה תורה כלשון בני אדם" ע"כ, ואם רבי ישמעאל היה סובר כרבי, דדריש תכרת לאחר יום כיפור, וללמד שעל שאר עבירות יום כיפור מכפר בלא תשובה, כמבואר לעיל, לא קשה מידי מדוע כתוב ג' פעמים תכרת, אחד לפני יום כיפור, ואחד לאחר יום כיפור, ואחד לאחר מיתה וללמד ששאר עבירות מיתה ממרקת בלא תשובה, אלא שמע מינא דרבי ישמעאל סובר כרבנן שמיתה לא ממרקת בלא תשובה. ולפי המבואר לעיל בספרי (פיסקא קיב) דרבי ישמעאל דריש עוונה בה לפי שנאמר פוקד עון אבות על בנים כו' תלמוד לומר עונה בה, ואם כן אפשר לומר, דשאר עבירות גם כן, בלא תשובה אין כרת מכפר כלל, רק דקרא מורה דאין מספיקין בידו לעשות תשובה, ולכן יבא לידי כרת, ופשוט.

ועל פי זה יתבאר היטב מחלוקת רבי שמלאי ורבי ישמעאל, דהנה מבואר

כתשובה, אבל שאר עבירות מתכפרין על ידי מיתה ויום כיפור בלבד. ותירצו התוס', דזה שרבנן סוברים שמיתה ויום כיפור מכפר בשאר עבירות בלא תשובה, אין זה מיתה בלבד, אלא עם היסורין והדינים שדנים אותו לאחר מיתה, ואז ניצל מכרת בעולם הבא, אבל אם עושה תשובה אז מיתה ממרקת לגמרי בלא יסורין לאחר המיתה, לפיכך הא דתנן "מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה" אתיא שפיר כרבנן, והיינו, שבאופן זה מיד במיתה במתכפר, וזה שאמרו שאין צריך תשובה, היינו עם יסורין לאחר המיתה.

ונראה ליישב קושיית התוס' בפשיטות, דיש שני סוגי מיתות, יש מיתה טבעית ויש מיתת כרת, שהיא לפני זמנו, וזה שאמרו חכמים שמיתה ויום כיפור מכפר בלא תשובה, היינו מיתת כרת ויום כיפור, דכיון שמת קודם זמנו מתכפר לו על ידי זה שמת בכרת בעולם הזה, אין לו כרת בעולם הבא, וזה הוא מה שאמרו חכמים שיום כיפור ומיתה מכפרים בלא תשובה בשאר עבירות, היינו יום כיפור ומיתת כרת, אבל ג' העבירות, אפילו שנכרת בעולם הזה נכרת לעולם הבא, כדכתיב "הכרת תכרת", משמע שגם אם נכרת בעולם הזה, דהיינו שמת קודם זמנו בכרת בעולם הזה, והיינו דוקא "עונה בה" שלא עשה תשובה, אבל עשה תשובה מתכפר לו גם בג' עבירות אלו עם נכרת בעולם הזה, והא דתנן יומא (פה, ב) מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה, היינו מיתה טבעית, אז לא מתכפר בלא תשובה, דסתם מיתה אינה מכפרת אלא עם עשה תשובה, רק לרבי מכפר בלא תשובה, כמו יום הכיפורים דמכפר, ומיושב קושיית התוס', וביאור הסוגיא.

ועל פי המבואר יתבאר היטב עומק כוונת חז"ל בהא דגרסינן בנדה (ל, ב) על שעת הלידה, וז"ל "דרש רבי שמלאי למה הולד דומה במעי אמו, לפנסק שמקופל ומונח ידיו על שתי צדעיו, שתי אציליו על ב' ארכובותיו, וב' עקביו על ב' עגבותיו, וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום וטבורו פתוח, ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה, ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו, וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה, שנאמר לפתח חטאת רובץ, ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו, שנאמר (ישעיהו מה, כג) כי לי תכרע כל ברוך תשבע כל לשון, כי לי תכרע כל ברוך זה יום המיתה, שנאמר (תהילים כב, ל) לפניו יכרעו כל יורדי עפר, תשבע כל לשון זה יום הלידה שנאמר (תהילים כד, ד) נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה. ומה היא השבועה שמשביעין אותו, תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע, והוי יודע שהקב"ה טהור

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מוטב, ואם לא אני נוטלה ממך. תנא דבי רבי ישמעאל, משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ כו' אם אתה משמרה בטהרה, מוטב, ואם לאו הריני שורפה לפניך, דהענין דמיתה מכפרת הוא משום, שהנשמה באה לשרשה לכללות נשמות בני ישראל לחסות תחת כנפות השכינה, והוא כדאמרו בספרא שמיני בטעם זריעה, שכן באו לידי אביהם, דמעיקרו היו מחוברים ועכשיו נעשו גם כן מחוברים, עיין שם [פרק יא (פיסקא ז)]. וזהו טעם דמועיל השקה במים ולא בשאר משקין, כמו שפירשתי בחידושי לחולין. ונחזי, דלפי מה שנתבאר פליגי רבי ורבנן, דלרבי, יום הכיפורים ומיתה מכפרין בלא תשובה, ולרבנן מכפרין זוקא עם התשובה, והנה בספרי והובא בסנהדרין סד, ב אמר רבי ישמעאל הרי כבר נאמר ונכרתה כו' וכי שלושה עולמים יש אלא כו' דיברה תורה כלשון בני אדם, ואם הוי זריש תכרת לאחר יום הכיפורים לא מיותר כלל, ועל כרחך דלא סבר כרבי, רק כרבנן, ומיתה לא ממרקת בלא תשובה, ולפי פירושי לעיל הנה מצאנו בספרי דרבי

(ד"ה העומד במרדו) הקשה הר"ש מדרייווש, דבפרק בתרא דיומא (פה, ב) אמרינן מיתה ויום הכיפורים מכפרים עם התשובה, בפני עצמם לא, הא מני דלא כרבי כו', דמיתה מכפר בשאר עבירות אף אם לא עשה תשובה וכמו דפירש רש"י, ועיין שם תירוצם. ולעניות דעתי אתי שפיר בפשיטות, דדייק הכי בהנך עבירות בלא עשה תשובה, אף על גב דנכרת בעולם הזה, מכל מקום הוא נכרת לעולם הבא, מה שאין כן בשאר עבירות לבד הנך תלתא אם נכרת בעולם הזה שוב הוא אינו נכרת לעולם הבא, דכרת מכפר, כיון שנענש מידי שמים במיתתו בהכרת, אבל מיתה טבעית בלא עונש כרת, ודאי אינו מכפר רק עם התשובה, וכמו יום הכיפורים, ותמן ביומא קאי על מיתה טבעית, ועל זה אמר דאינו מכפר בפני עצמו, רק לרבי מכפר בלא תשובה כמו יום הכיפורים דמכפר. ובמס' נדה דף ל, ב דרש רבי שמעון ומה היא השבועה שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע כו', והוי יודע כו' ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרתה בטהרה

להקשות מה יענה ריש לקיש על הראיה של רבי יוחנן שבית המקדש לא נבנה עד היום, ובית המקדש הראשון חזר להבנות לאחר שבעים שנה, ולאור המבואר יש לומר דרבי ישמעאל סובר דעונה בה אין פירושו ללמד שדוקא אם לא עשה תשובה, אלא בא ללמד שעונה בה ולא בבנים, וללמד שבג' עבירות הללו אין ה' פוקד על בנים עון אבות, אבל בשאר עבירות ה' פוקד עון אבות על בנים, ולכן מקדש ראשון שנחרב בגלל עון עבודה זרה חזר להבנות לאחר שבעים שנה, שעבודה זרה היא אחת מג' עבירות שאין ה' פוקד עון אבות על בנים, לכן חזרה הבירה לאחר שבעים שנה, אבל בשאר עבירות שה' פוקד עון אבות על בנים, לכן אפילו שדורות אחרונים עדיפים לא נבנה הבית בגלל עון אבות שפוקד על בנים, עד כי בוא עת לחננה.

[א. ה. ונראה לעניות דעתי, הטעם שדוקא שבג' עבירות אלו אין ה' פוקד על בנים עון אבות, כיון שעונות אלו אינם בטבעי הנפש, אלא במושכלות, כמו שכתב רבינו לעיל, לכן שורש החטא אינו עובר לבנים, אבל שאר חטאים ששרשם בנפש הבהמית, המשכת לחומר עוברת מאבות לבנים, לכן נענש הבן על עון אבות, כלומר הבן יורש טבעי אביו להמשך אחר הנפש הבהמית, וזה הכונה שה' מעניש בנים על עון אבות. ועיין להלן פסקא מו מה שכתב רבינו בזה], ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

בפסחים לד, ב דאין זריעה לתרומה כמו להקדש, והנה נתבאר דרבי שמלואי סובר כרבי דמיתה מכפרת בלא תשובה, דהיינו זריעה כמו שנתבאר, לכן אמר רבי שמלואי "ואם לאו הריני נוטלה ממך", דהמיתה בעצמה מטהרת או הכרת בלא תשובה, אבל רבי ישמעאל סובר כרבנן דמיתה אינה מכפרת בלא תשובה, לכן אינו יכול לומר נוטלה ממך, דהנטילה היינו הכרת או המיתה אינה מכפרת אלא בתשובה, לכן אמר "משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ ואמר לו אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני שורפה לפניך", וחולק על רבי שמלואי שהביא משל מתרומה דסובר שמיתה בלא תשובה לא מטהרת, לכן הביא מזריעה, שכמו שלא מהני זריעה בתרומה כיון שאף אם יזרעו אותה יהיו אסורים לכהנים, כמבואר בתרומות (ט, ז) כך מיתה לא מכפרת, לפיכך אמר הריני שורפה לפניך.

ועל פי זה יתיישב עוד דבר נפלא, דהנה ביומא (ט, ב) גרסינן: "אמר רבי יוחנן טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים, אמר ליה ריש לקיש אדרבה אחרונים עדיף, אף על גב דאיכא שעבוד מלכיות קא עסקי בתורה, אמר ליה בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים" ע"כ, הנה לפי רבי יוחנן הדורות הראשונים היו גדולים יותר מהדורות האחרונים, ומביא ראיה לזה מהא דבית המקדש הראשון חזר להבנות לאחר שבעים שנה, ובית מקדש שני עד היום לא נבנה, וריש לקיש סובר שדורות האחרונים גדולים יותר, שלומדים תורה למרות שעבוד מלכיות, אבל יש

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

לאחרונים, ולריש לקיש לא קשיא, משום דסבר כרבי ישמעאל דאמר עונה בה ולא בבנים, ופירוש, משום שהשם יתברך ממצה הדין באבות, ולכך במקדש ראשון דנחרב משום עבודה זרה (יומא, שם), לא שלטה הדין בבנים, אבל במקדש שני, שבשביל שאר עבירות, לכן פוקד עון אבות על בנים ולא חזרה, עד כי יבא עת לחננה¹⁰.

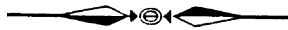

[מה]

ביאור גמ' בקידושין, ד"קרו ליה בן חמצן עד יום מותו"

והנה¹¹ בסוף פרק קמא דשבועות (ח, ב) דרשו, דעל כל העבירות מיתה מכפרת, אמנם הגזל צריכים הבנים להחזיר גם אחר מותו

נשמות כל ישראל המחוברות לאביהם, היינו להקדוש ברוך הוא, והרי זה כמו זריעת מים שמטהרת את המים. ועל פי זה יתבארו כמה ענינים נפלאים כמובאר בפנים.

[מה-המשך]

¹¹ [מה-המשך] ואף על פי שמיתה מכפרת על כל העבירות כדאיתא בסוף פרק קמא דשבועות (ח, ב), מכל מקום על גזל מיתה אינה מכפרת וצריכים הבנים להחזיר גזל אביהם אפילו אחר מותו, ולא רק אם הניח אביהם נכסים, דבודאי הנכסים הללו משעובדים לממון הנגזל, אלא אפילו לא הניח אביהם נכסים, דאין ממון משועבד חייבים הבנים להחזיר גזל אביהם מפני כבוד אביהם, דמיתה אינה מכפרת על גזל.

ועל פי זה יתבאר דקדוק נפלא, דתניא בקידושין (נג, א) "מעשה באחד שחטף חלקו וחלק חברו [מלחם הפנים], והיו קוראין אותו בן חמצן עד יום מותו" ע"כ, ויש לדקדק מדוע דקדקו לומר "עד יום מותו", היה לומר סתם שקראו לו בן חמצן, אבל כוונתם לומר, שאחר מותו לא היו קוראים לו בן חמצן, כי המיתה כיפרה על שגזל חלק חברו מלחם הפנים.

דאף על פי שנתבאר שאין המיתה מכפרת על עון גזל, הני מילי בגזל ממון חבירו שהוא של חבירו ממש, אבל חלק חבירו בלחם הפנים אינו ממון ממש, דאין יכול לקדש בו את האשה כדאיתא בקידושין (נב, ב), לכן הנוטל

ישמעאל דריש עונה בה, לפי שנאמר פוקד עון אבות על בנים כו' תלמוד לומר עונה בה, ואם כן אפשר לומר, דשאר עבירות גם כן, בלא תשובה אין כרת מכפר כלל, רק דקרא מורה דאין מספיקין בידו לעשות תשובה, ולכן יבא לידי כרת, ופשוט. והנה ידעינן מפסחים לד, ב דאין זריעה לתרומה כמו להקדש, ולכן אמר רבי שמעון אם אתה משמרה בטהרה מוטב, ואם לאו, אני נוטלה ממך, דזהו כרת או מיתה, ומכפרת, אבל רבי ישמעאל סובר דמיתה אינה מכפרת בלא תשובה, לכן מדמה לכהן שמסר תרומה לעם הארץ, שאמר כו' ואם לאו אני שורפה בפניך, משום דזריעה לא מהני בתרומה, דאף אם יזרעו אותם יהיו אסורים לכהנים. ודו"ק. והנה ביומא דף ט, ב אמר רבי יוחנן טובה צפרנן כו' של אחרונים, אמר ליה ריש לקיש אדרבא אחרונים עדיפי כו' קא עסקי בתורה, אמר ליה בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה

¹⁰ תמצית דבריו: הטעם שכתוב הכרת תכרת, עוונה בה, דבפסוק זה מרומז ג' עבירות חמורות, פורק עול ומגלה פנים שלא כתורה וברית בשר. ונחלקו בזה רבי ורבנן, לרבי כל העבירות שבתורה יום כיפור מכפר גם בלא תשובה, אבל ג' עבירות החמורות מתכפרות רק לאחר יום כיפור, ורק אם עשה גם תשובה, לכן כתוב כפל הלשון הכרת תכרת, ללמד שיכרת לפני יום כיפור וגם לאחר יום כיפור, דהיינו, שאין יום כיפור מכפר עליהם אם עונה בה, היינו שלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה, יום כיפור מכפר אפילו על ג' עבירות חמורות אלו, ומזה לומד רבי, ששאר עבירות מכפר יום כיפור אפילו לא עשה תשובה, דדוקא על עבירות אלו כתוב עונה בה. ולרבנן אין כיפור מכפר אפילו בשאר עבירות בלא תשובה, ותכרת, אין הכונה לאחר יום כיפור, דגם בשאר עבירות תכרת, אלא לאחר מיתה, שדוקא על ג' עבירות אלו תכרת אם לא עשה תשובה, ואין יום כיפור ומיתה מכפרת על ג' עבירות אלו אם עונה בה שלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה ויום כיפור ומיתה אז מתכפר, אבל בשאר מצוות אין צריך עונה בה, דיום כיפור ומיתה בלבד מכפרים, בלא תשובה. והא דלרבנן מיתה מכפרת בלא תשובה, היינו במיתה כרת, אבל מת מיתה טבעית אין מיתה מכפרת בלא תשובה, אלא לאחר שנידון ומתייסר בעולם הבא. אבל לרבי מיתה בטעית גם מכפרת. והטעם שמיתה מכפרת, כי הנשמה חוזרת להתחברות לשורש

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[מו]

ביאור דברי הספרי, דבעבודה זרה אין נענשים הבנים בעון אבות

ובספרי¹³ (שם) לפי שהוא אומר פוקד עון אבות על בנים כו', יכול אף עבודת גילולים נפקדת על בנים, תלמוד לומר עונה בה כו', והטעם פשוט, דבכל העונות אף שנכרת מעולם הזה, מכל מקום יש לו חלק לעולם הבא, ובכלל ישראל מקרי, ולכך נפקדים בניו, אבל הכא דכתיב הכרת תכרת בעולם הבא, ונפסק החבל והוסר מאגד האומה הכללי, אם כן אין התיחסות החטאת לבניו, ולכך בעגל שנמחל להם אמר (שמות לב, לד) וביום פקדי ופקדתי. ודו"ק¹⁴.

לעולם הבא ונקרא ישראל, לכן בניו מתייחסים אליו והם נפקדים על עונו, ועל ידי זה מתכפר לו בעולם הבא, אבל בעון עבודה זרה דכתיב הכרת תכרת בעולם הבא, נפסק החבל והוסר העובד עבודה זרה מאגד האומה הכללי, לכן אינו בכלל כלל ישראל, ואין התיחסות החטאת לבניו, דבניו בכלל ישראל, והוא אינו בכלל ישראל, לכן בניו אינם מיוחסים אליו כלל, ולא שייך להעניש את בניו על חטאו, שאינם בניו כלל מבחינת הקשר הישראלי של נשמות כלל ישראל.

ועל פי זה יתבאר עוד דבר נפלא, דיש להקשות, כיון שאמר בספרי שאין הבנים נענשים בעון עבודה זרה של האבות, איך אמר ה' בחטא העגל (שמות לב, לד) וביום פקדי ופקדתי, אבל לאור המבואר אתי שפיר, דזה שלא נענשים הבנים בעון האבות, זה רק כאשר האבות נכרתים מהאגד של האומה, אז הבנים אינם מתייחסים אליהם, אבל בחטא העגל שנמחל להם, שוב לא נכרתו מהאומה, לכן הבנים מתייחסים אליהם ושפיר נענשים הבנים בחטא אבותם. [עיי' מה שכתבתי בסוף פסקא מה], ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

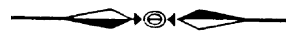
¹⁴ תמצית דבריו: הטעם שבבעבודה זרה אין נענשים הבנים בעון אבות, דבעון עבודה זרה דכתיב הכרת תכרת בעולם הבא, נפסק החבל והוסר העובד עבודה זרה מאגד האומה הכללי, לכן אינו בכלל כלל ישראל, ואין התיחסות החטאת לבניו, ולא שייך להעניש את בניו על חטאו, שאינם בניו כלל מבחינת הקשר הישראלי של נשמות כלל ישראל.

(בבא קמא קיא, ב), ואף אם לא הניח נכסים, מחייבי להחזיר משום כבוד אביהם (שם). ולפי זה מדויק מה דגבי לחם הפנים אמר (קידושין נג, א) מעשה באחד שחטף חלק חבירו והיו קורין אותו בן חמצן עד יום מותו, שגזל של קדשי קדשים אינו ככלל גזל, לפי שאין זה מעבירות ששיך השבה, שהרי לאו ממנו הוא לקדש בו האשה ולמוכרו, כדאמרנין פרק האיש מקדש, ולא ממנו איכא גביה, ולכן המיתה מכפרת כעל כל שארי עבירות, לכן היו קורין אותו בן חמצן עד יום מותו, אבל אחרי מותו כבר נתכפרו לו אף בלא תשובה, ואסור לבזותו. ודו"ק¹².

חלק חבירו בלחם הפנים אין דינו כדיון גזל שאין המיתה מכפרת, אלא כדיון שאר עבירות שלאחר מותו נתכפרו לו אף בלא תשובה, לפיכך דקדקו לומר עד מותו קראו לו בן חמצן ולא לאחר מכן, ששהיה אסור לבזותו על עבירה זו לאחר מותו.

¹² תמצית דבריו: הטעם שקראו למי שחטף חלק חבירו מלחם הפנים בן חמצן עד יום מותו, ללמד שלאחר מותו היה אסור לבזותו, שאף על פי שמיתה אינה מכפרת על עון גזל, הגזל חלק חבירו מלחם הפנים אין דינו כדיון גזל שאין המיתה מכפרת, דאינו ממון הכהנים, אלא כדיון שאר עבירות שלאחר מותו נתכפרו לו אף בלא תשובה, לפיכך דקדקו לומר עד מותו קראו לו בן חמצן ולא לאחר מכן, שהיה אסור לבזותו על עבירה זו לאחר מותו.

[מו]

¹³ ונבאר מה שאמר בספרי (שלח פסקא קיב) "ר' ישמעאל אומר עונה בה למה נאמר, לפי שהוא אומר פוקד עון אבות על בנים (שמות כ, ה) יכול אף עבודה זרה תהא נפקדת על בנים על שלשים ועל רבעים, ת"ל עונה בה, בה עון תלוי ואין נפקדת לא על בנים ולא על שלשים ולא על רבעים" ע"כ. ויש לתמוה טובא, מדוע עבודה זרה שהיא עבירה כל כך חמורה, אין הבנים נפקדים בעון אבות, ובשאר עבירות נפקדים הבנים בעון האבות.

והטעם פשוט שבכל העונות, אף שנכרת מעולם הזה, מכל מקום יש לו חלק

משך חכמה

פרשת שלח, פסקא מ-מז

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"ב, גליון מס' תצא טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

אחת [ואל] ידאג עליה, לסוף גוררת עבירות הרבה, כצל [אך]
במדרש תנחומא פרשה ויקרא, איתא כהגהת הגר"א. כך צריך
לומר ודו"ק¹⁶.

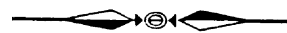
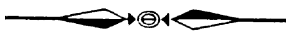
[מז]

ביאור הספרי דהעושה מצוה גורר מצוה כו'

שם¹⁵ פיסקא קיב. רבי אומר העושה מצוה אחת לשמה [ואל]
ישמח על אותה מצוה, לסוף גוררת מצוות הרבה, והעובר עבירה

וכוונתו כפשוטו, דבא לומר, שהעושה מצוה, ישמח לא רק במצוה שעשה,
שידע שהמצוה גוררת עוד מצוה, וישמח בכל המצוות שיבואו לאחר מכן
ממצוה זו, וכן בעבירה. וכן משמע כהגהת הגר"א במדרש תנחומא (ויקרא
סימן י) וז"ל "שנו רבותינו, מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה, לא
יצר אדם על עבירה שעשה בשוגג, אלא שנפתח לו פתח שיחטא אפילו
בשוגג אפילו במזיד, ולא ישמח אדם על מצוה שבאה לידו, אלא שמצות
הרבות עתידות לבא לו כו'". ע"כ. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

¹⁶ **תמצית דבריו: על פי הגהת רבינו כך ביאור הספרי, שאם עשה
מצוה ולא הכניס לעצמו גאווה שעשה מצוה, אלא מהרהר בלבנו
שלא יצא עוד ידי חובתו לבוראו, אז זוכה שמצוה גוררת מצוה.
ואם עשה עבירה ולא דואג על מה שעשה, אז עבירה גוררת
עבירה, אבל אם ידאג על העבירה שעשה, אז העבירה לא גוררת
עבירה.**

[מז]

¹⁵ [מז] איתא עוד בספרי (פיסקא קיב) "רבי אומר, העושה מצוה אחת
לשמה אל ישמח לאותה מצוה, לסוף שגוררת מצות הרבה. והעובר עבירה
אחת אל ידאג לאותה עבירה, לסוף שגוררת עבירות הרבה. שמצוה גוררת
מצוה ועבירה גוררת עבירה" ע"כ. ודברי הספרי כמדרש פליאה, מדוע לא
ישמח על המצוה שעשה, ומדוע בגלל שלא שמח היא גוררת עוד מצוה. וכן
בעבירה קשה כנ"ל. לפיכך נראה דצריך לגרוס כך, [ואל] ישמח כו' [ואל]
ידאג בתוספת וא"ו. וביאור הספרי הוא, שאם עשה מצוה ולא הכניס לעצמו
גאווה שעשה מצוה, אלא מהרהר בלבנו שלא יצא עוד ידי חובתו לבוראו, אז
זוכה שמצוה גוררת מצוה, אבל אם עושה מצוה וגאווה בה, ושמח בה, אינה
גוררת עוד מצוה, כמו כן הוא בעבירה, שאם עשה עבירה ולא דואג על מה
שעשה, ואומר שלום עלי נפשי, אז עבירה גוררת עבירה, אבל אם ידאג על
העבירה שעשה, אז העבירה לא גוררת עבירה.

אבל הגר"א הגיה כך: לאותה מצוה [לבד] כו' אל ידאג עליה [לבד] כו'.